

רפואת שיניים | לבן או שחור?

סתימות שיניים בצבע מתכתי מותקנות זה יותר ממאה שנה בפינהם של מיליארדים, בלי סיבוכים משמעותיים. אבל רבים מעדיפים להתקין בפינהם סתימות בצבע השן. איזה חומר עדיף?

ד"ר נחום סאמט 07.02.2010 14:23

המונח המקובל "סתימות" הוא שם כולל לשחזורי שיניים. הביטוי שחזור, שמקובל בקרב חפאי השיניים, פירושו שהטיפול נועד להחזיר את השן הפגועה לצורתה המקורית. עשרות שנים מנסים חוקרים לפתח את החומר האידיאלי לשחזור שיניים, אבל עד כה ללא הצלחה. הסיבה לקושי היא מידת המורכבות של סביבת הפה. החומרים לשחזור שיניים נדרשים להיות עמידים לחיידקים ולעששת ועליהם להיות חזקים מספיק כדי להתמודד עם הכוחות שמפעילה הלעיסה על השיניים - הנאמדים בעשרות קילוגרמים ויותר לשן. דרישה נוספת היא שחומרי השחזור יוכלו להתאים את עצמם לשיניים במידת ההתפשטות של חומר השן, שחלים בעקבות אכילה או שתייה של מאכלים ומשקאות חמים או קרים.

זה מאה שנים ויותר שאמלגם, סגסוגת של מתכת וכספית, הוא החומר המשמש לשחזור שיניים אחרות (שיניים במעמקי הפה). תכונותיו המכניות, עמידותו הגבוהה לסביבת הפה והתאמתו לחומר השן הפכו אותו לחומר יעיל ביותר לצורך זה. במשך השנים יוחסו לאמלגם תופעות לוואי רבות. אבל הרפואה המודרנית נסמכת על עבודה מדעית שמקורה באיסוף שקדני ומדקדק של עובדות ולא בשמועות או סיפורים.

שחזורי אמלגם מותקנים בפינהם של מיליארדי אנשים בכל העולם זה למעלה ממאה שנים, ועד כה לא נמצא קשר ישיר ביניהם לבין מחלות כלשהן. בדיקה יסודית מגלה כי מדינות שהגבילו את השימוש באמלגם לא עשו זאת בשל פגיעה פוטנציאלית במתרפא זה או אחר, אלא בשל שיקולים הנוגעים לאיכות הסביבה. בארצות הברית ובישראל האמלגם מותר לשימוש, משום שהכספית שהוא מכיל קשורה בקשרים כימיים המונעים את שחרורה בפה.

לאמלגם יש יתרונות רבים, אבל היתרון המשמעותי ביותר שלו על פניהם של חומרי שחזור לבנים הוא רגישותו הנמוכה (יחסית) לרטיבות בעת הכנת השחזור (כלומר, כשמתקנים את הסתימה בשן). עם זאת, צבעו המתכתי של החומר והחששות שהוא עדין מעורר בציבור יצרו דרישה לחיפוש אלטרנטיווה לאלמלגם.

חומרי שחזור "לבנים" מוכרים בשם המקצועי "שחזורים מחומר מרכב" או "שחזורים בצבע השן". חומרים אלה מבוססים על פולימרים (חומרים מרכבים) ומכילים גרגרים קשים בממדים מיקרוסקופיים, המסייעים ליצירת עמידות ומעניקים לחומר את הצבע והשקיפות המתאימים לשימוש בחלל הפה. כדי שחומרים אלה ימלאו את תפקידם בהצלחה, דרושים כמה תנאים. התנאי הראשון הוא יובש מוחלט במקום שבו מבוצע השחזור. אם מסיבה כלשהי אי אפשר ליצור סביבה יבשה לחלוטין, שימוש בחומרים אלה יהיה שגוי. במקרים כאלה, עדיף להימנע מביצוע שחזור מחומר מרכב.

הקושי השני בביצוע שחזורי מחומרים מרכבים קשור במהות החומר. האמלגם הוא משחה קשה שנדחסת לתוך חלל בשן. אמלגם אינו נקשר לחומר השן ויש ליצור חלל בעל צורה מוגדרת, כדי לאפשר

את אחיזתו בשן. החומרים המרכיבים, לעומת זאת, נקשרים אל חומר השן באמצעות חומר קישור, עובדה המאפשרת הסרה מינימלית של חומר שן בעת סילוק העששת. אבל לחומרים המרכיבים יש נטייה להתכווץ בעת שהם מתקשים בשן. כדי לפצות על התכווצות החומר, יש להניחו בשכבות דקות ולהקשות אותן אחת-אחת (לחב תוך שימוש באור רגיל אך חזק).

תהליך הבנייה בשכבות מסייע ביצירת המראה האסתטי הרצוי, משום שהוא מאפשר שימוש בחומרים בצבע הדנטין (החומר המרכיב את פנים השן) ובחומרים בצבע אמייל (השכבה החיצונית של השן). תהליך הבנייה הזה ארוך יותר מתהליך היצירה של שחזור אמלגם, ולכן שחזורים בחומרים מרכיבים יקרים יותר. עם זאת, ביצוע נכון שלו מביא לשחזור השן לצורתה ולצבעה המקוריים. במשך השנים נכתבו אין-ספור מאמרים, שבהם נבדקה העמידות של שחזורי האמלגם לעומת העמידות של שחזורים בחומר מרכיב. פיתוחם של חומרי קישור וחומרים מרכיבים חדשים והידע שנצבר ביחס לטכניקות השימוש בחומרים אלה הביאו לכך שכיום אין הבדל ממשי בין סוגי השחזורים. הבחירה בחומר שישמש לצורך שחזורה של שן תלויה ברצונו של המטופל וביכולתו של הרופא להיענות לו. ואולם חשוב לזכור שהחלופה הטובה באמת היא שמירה מיטבית על בריאות השיניים והקפדה על טיפולי מניעה, אשר יחסכו את הצורך בדיון על חומרי השחזור הנדרשים. הכותב הוא מומחה בשיקום הפה, חבר סגל בכיר בפקולטה לרפואת שיניים באוניברסיטת החווארד ובעל מרפאה פרטית בתל אביב.